

Plzeňský literární život

Knihovna města Plzně / Pro libris / Ason-klub

Kruh přátel knižní kultury

Ročník XXV / 2026

2

OBSAH

EDITORIAL

POEZIE

Alena Vávrová:
Františkovy Lázně za poledne..... 2

PRÓZA

Radovan Lovčič: Záhada 4

CENA BOHUMILA POLANA

Milena Hasalová: První „polanovský
literárně-faktický“ laureát 10

POSTPRAVDY

Stanislav Bukovský:
Kdo si začal 11

ILUSTROVANÉ ZBYTEČNOSTI

Vhrsti: Vzduchoplavkyně 12

LISTY ASON-KLUBU

VESKRZE NEKOREKTNÍ STAND/ARD

Stanislav Bukovský:
Básně jedna báseň II. 13

DRABBLE & DRABBLE

Peggy Kýrová:
Mé ubohé mozkové závity; Čekání ... 14

PLŽ SMAJLÍK

Vhrsti: Velbloud v boudě IV. 15

MLADÝ ZÁPAD

Helena Fikarová: Začátek 16

STOPY

Marta Ulrychová: Nedožité
devadesátiny Marie Korandové 18

(NE)KRITICKY

Štěpán Špád: Karnevalový rej
Černobílých slov 19

Ladislava Lederbuchová:
Králov New York v Úterní poledne 21

ZVONCE KONCE

Vladimír Novotný:
Postpíseňský badatel 23

EDITORIAL

V únoru vrcholí tzv. plesová sezona: plesy pořádají úřady, instituce, obchodní společnosti, profesní a zájmová sdružení. Literáti ne, ti v klidu domova ťukají do svých počítačů a náruživí čtenáři si užívají tepla domova a čtou a čtou. Pořadatelé určují charakter své společenské události či její program a takovým programem, spočívajícím v tanci mezi texty a žánry, je v Plži editorial. V Plži se ples vždy otevírá poezií. Koho ceremoniáři ohlašují tentokrát? Františkolázeňskou básnířku Alenu Vávrovou. Následuje dlouhá taneční pasáž prozaická, již se ujal Radovan Lovčič. Pak nastává slavnostní vyhlášení čestných hostů a Milena Hasalová představuje prvního laureáta Ceny Bohumila Polana v kategorii populárně naučné literatury.

Před půlnocí přichází krátká tradiční série – Postpravdy Stanislava Bukovského – a po nich výsledky tomboly. V ní uspěly Vhrstiho Ilustrované zbytečnosti, rozverně drobnosti opět od Stanislava Bukovského, dvě stoslovky Peggy Kýrové a neméně vtipné miniatury opět od Vhrstiho (výtvarníci jsou i spolehliví literární sponzoři). Na maturitních plesích bývá i tzv. půlnoční překvapení, za něž považujeme neobvyklou narativní kreaci mladých – povídkou Začátek ji představuje v Plži na „bílých“ stránkách debutující literátka Helena Fikarová.

Pak už dojde na vstupy vážné, zklidňující, vzpomínkové, seriózní, hodnotící... zastoupené Martou Ulrychovou a Ladislavou Lederbuchovou. Coby připomínka plesů maškarních je tady recenze Štěpána Špáda – Karnevalový rej Černobílých slov Tomáše Kúse a Jiřího Posledního. V závěru literárního plesání už zazní jen Zvonce – konce, jímž zvoní Vladimír Novotný.

Jak se vám líbí letošní únorový bál?

Jana Horáková

ALENA VÁVROVÁ

Františkovy Lázně za poledne

Bolí mě tužka v ruce

svině černá
klávesnice kouše
mý prsty

Na konci svého bytí

nechci tlítí Raději
z parapetu pátého
své ptáčky nakrmiti
a za klobouk si dáti
žluté tulipány tři

Má ramena

Má slepá ramena obě
už jsou
tvou lásku na nich
neunesou

Kráva a tráva

ten nejkrásnější rým
co kdy jsem znala...

Dnes je tu jen samý Žlutý
pole – vole

Nesplyneš-li s dobrem

budeš olejovou skvrnou
ve studni s pitnou vodou
a jedovatou žábou

Ve tmě

spoléháme
na zítřejší
slunce

Kéž

Kéž by mu uvěřila zcela
a byla jeho zimní včela

Neblahá zvěst

Stíny našich předků
v šeru se milují
ve stejný okamžik
své děti litují

Pod starou hruškou

Sedm kamenných schodů
Jaroslav Seifert jde domů

Na cestě

k absolutnu
nohy i ruce si utnul
přesto hrál ústy svými
na zelenou loutnu

Nedočkavá

Uprostřed noci spolkla Nedočkavá
prášek na spaní co proměnil se
v probouzecí „*achkudykam*“
ze smutečných hor

Při čtení knihy

V noci trhala si
vlasy z hlavy
na záložky

Někde jenom kosti

Pod všemi povrchy
světla hroby
mělké
jsou

Takové ticho

Pak utlumené čisté
ách
z úst miláčka
tajně vydralo se

Obraz který vydechuje

Jelen Parohatý
kráčí vznešeně tmou

Pán Bůh s měsícem v úplňku
spolu hrají košíkovou

Dvojitě Ách

Koše z parohů
stále jim unikají

jako když loďka
mizí ve vlnách

Františkovy Lázně za poledne

Dnes u Dvorany
Glauberových pramenů
blyštěly se tak
jantarové listy stromů

jako by pro nás
do větru voňavě vydechovaly
nejméně snad dvě stě tisíc sluncí

Zářily za poledne jako ty šperky
v Jantarové komnatě

Naplnění jantarem podzimu
loudali jsme se domů

xxx

Srdcem některé básně
je velké dobrodružství

RADOVAN LOVČÍ

Záhada

Je to již bezmála pět dekad od doby, kdy mne má matka přivedla na tento svět. Její lůno jsem – na rozdíl od mých dvou mladších bratří, kteří mne následovali o nějaký ten rok později – opustil velmi disciplinovaně a spořádaně. „Ty jsi byl dycky takovej poslušnej a nedělal jsi nám v životě problémy,“ chválila mne ještě po létech. „Skoro vůbec jsi mne nepotrápil. Vyklouznul jsi ze mě tak rychle. Zato tvoji bratři...“ A po těchto slovech vždy zakabonila tvář a její mlčící grimasa hovořila za vše.

Ano, jejich náročný příchod na svět úzce koreloval s množstvím vrásek, které mé matce i dalším ženám v naší domácnosti oba po dlouhá léta způsobovali svým svérázným stylem života i chování. A to nemluvě o mém neméně vráskotvorném otci, jenž byl opravdu jenom můj, neboť doma díky mé inovativní matce nově platilo pravidlo, že každý bratr má otce svého, jediného, ba jedinečného, a že konzervativní poměry, kdy otec býval v rodině pro všechny sourozence jeden a společný, jsou dávno tytam. Ba že vybírat dětem tatínka, jenž by o ně byl schopen také pečovat, čili takzvaně „zajistit rodinu“, je dalším nudným přežitkem odváťých časů, který do moderní doby již rozhodně nepatří.

Také můj otec byl jedinečný, ba v lecčems zcela originální. Již od raného mládí vedl náročný a dlouhotrvající boj s alkoholem. Nikoli z pozic abstinentních, coby jeho protivník. Alkohol byl totiž jeho věrným spojencem, milcem a spolehlivým kamarádem, s jehož pomocí urputně a zavile bojoval proti své tělesné schráně, až ji jednoho dne úspěšně poslal, zcela zhutovanou a poněkud předčasně, na místní krchov. Úpěnlivě a intenzivně jí dával co proto a nijak ji nešetřil. Byl bojovníkem srdnatým a neústupným. Návštěva hospůdky být musela, i kdyby na chleba či na výživné nebylo. A protože byl zároveň mužem zásadovým, který své pevné zásady jen tak neopouštěl a neměnil, ba přímo na nich lpěl a důsledně je dodržoval, výživné mu začalo být strháváno z platu soudní exekucí. Ač nerad, tak se s tímto odporným a vůči němu nanejvýš zrádným, krutým a podlým činem, za nímž stála moje matka, nakonec hrdinně smířil. K první oficiální návštěvě mé maličkosti se statečně odhodlal v mých 22 letech, kdy dorazil ve stavu zvaném „na šrot“ se slovy, že už bychom si konečně mohli také promluvit a blíže se poznat. Bylo znát, že v životě nenechává nic náhodě a že si umí velmi trpělivě počkat na vhodný okamžik, k němuž právě uzrály ty nejpříznivější okolnosti. Kromě zrychlené cesty do hrobu nikam jinam

zbytečně nechválal a uměl si dávat na čas. Dvacet nebo třicet let pro něj nehrálo žádnou roli. Svým obdivuhodně nadčasovým přístupem k mé výchově připomínal prastaré indické mudrce a jogíny, kteří se nedali zbytečně rozptylovat každodenními banalitami a všednostmi, jako je například pravidelná péče o narozeného potomka. Takových aktivit nebyl alko-jogín jeho kvalit hoden a bylo by nanejvýš nežádoucí, nedůstojné, ba přímo urážlivé, je po něm vyžadovat.

Má matka, babička, prabába i prateta, které ve čtyřčlenném a poněkud konfliktním a nesourodém týmu suplovaly činnost mé rodičovské dvojice – přičemž matka coby osoba nejmladší nemívala ve výchovných rozhodnutích vždy své poslední slovo u vědomí, že starší generace se ve všem vyznají lépe – mi uložily výchovný příkaz, ať se v naší malé a prastaré obci nikdy nepředstavuji otcovým příjmením! Necht' tak činím tím pradědečkovým či prapradědečkovým, které mělo mezi lidem zdejším násobně lepší zvuk, přičemž příjmení mého biologického děda z matčiny strany mělo být též důsledně vynecháváno, ježto prý dotyčný sdílel určité povahové kvality s mým originálním tatínkem. Ani dědečka jsem blíže nepoznal. Ten byl ještě nadčasovější a tajemnější a bydlel neznámo kde v zemi české. Rozkaz od velící ženské čtveřice jsem poslušně plnil až do otcova skonu, s výjimkou školy, kde se má skutečná identita nedala nikterak zapřít a utajit. V obci jsem proto platil za záhadného chlapce tří identit, jenž pružně mění svá přízviska podle toho, s kým aktuálně jedná.

„Tak copak nám povíš o svém tatínkovi?“ slýchal jsem občas z úst některých soudružek učitelek ve škamných školních coby dítě školou povinné. „Nic vám neřeknu!“ odpovídal jsem po pravdě a v prvé chvíli budil hněv vpravdě soudružský za svou údajnou vzdorovitost. Teprve následující slova mírnila napětí v našem rozhovoru a osvětlovala nadčasovou povahu mého jedinečného otce, jehož jsem pro praktické odlišení od mých dalších a zástupných otců, přesněji otčímů (prvního, jedenapůltého, jenž se u nás dlouho neohrál, druhého, třetího a čtvrtého) nazýval pracovně slůvkem „bio-otec“. „Až k nám můj tatínek, neboli bio-otec, konečně přijde a představí se mi, tak vám o něm, soudružko učitelko, něco povyprávím.“

Samozřejmě, že jsem něco málo o panu bio-otci věděl, ale instrukce ženské čtveřice zněly vždy jasně: „O tomhle ve škole nic říkat nebudeš. A basta!“

Slýchal jsem samozřejmě i já o legendárních historkách mého hospodmilovného tátuly, jenž zbožňoval putyky, pohostinská a restaurační zařízení do té míry, že se mu z nich ani nechtělo vracet domů. Když tak přece jen neochotně učinil, dal někdy přednost pobytu na čerstvém vzduchu a zbytek vlahé noci strávil v místně nejbližším rigólu čili příkopu, kde se mu jistě dýchalo lépe a mnohem volněji nežli v uzavřených prostorách

svého bytu. Tato jeho ekologická orientace a nadšení pro pobyt v čistém venkovním ovzduší nebyly ovšem dostatečně chápány, ba ani chváleny jeho úzkým i širokým okolím, což ale mého tatínka nikterak netrápilo. Také historka o tom, kterak dotyčný málem vypálil svůj byt i s celou bytovkou a všemi jejími nájemníky, když si po jednom z návratů z oblíbené hospůdky ještě zapálil „drobné cigo“ a to mu spadlo do peřin a začalo hořet, zatímco jeho mysl se právě nalézala v jiných a povznesených sférách dušebytí, patřila do výbavy originálních příhod, jež se o něm po obci po léta vyprávěly a násobily tak jeho bohémský věhlas.

Ale byl bych nehodným synem svého otce, kdyby i mne neprovázely různé příhody, jež se vyprávěly pro změnu tehdy, když v naší ctihodné venkovské společnosti přišla řeč na moji osobu. A některé úzce souvisely s mými přísnými domácími poměry, neb zřejmě z obav, abych nenásledoval osudu svého originálního bio-otce, respektive mé předčasně těhotné matky, kterou musel kvůli mému neplánovanému příchodu na svět předčasně zplnoletňovat soud, jsem měl jakékoli zábavy a chození mimo domov přísně zakázané. V domě vládli striktně katolický morální duch, i když rodinná historie s ním občas důsledně nesouzněla. Tak například moje matka odešla od mého tatínka už druhý den po sňatku a vrátila se ke své mamince s vysvětlením, že se jí její novomanžel zkrátka zprotivil a dál s ním nebude, aniž by jakkoli řešila, zda je praktické a výhodné uzavírat manželství na pouhý jeden jediný kalendářní den. Můj otec byl oproti matce konzervativnější. Byl ochoten přitakat o něco delšímu trvání svého prvního manželství a neházet flintu do žita hned tak časně. Teprve popříštího dne se přišel zdvořile optat, zda by se k němu má matka laskavě nevrátila zpátky. Když se však dozvěděl, že nikoliv, došel k závěru, že nemá smysl ztrácet čas planým doprošováním a podruhé už se s toutéž prosbou nikdy neobjevil. A tak jsem se narodil jako svého druhu pohrobek v prababiččině domě, obývaném čtyřmi energickými ženami, jež – jak jsem již výše objasnil – skoro až do mé dospělosti tvořily můj rodičovský čtyřlístek. Ovšem příhoda, kterou budu vyprávět, se odehrála mnohem později, v časech, kdy už jsem byl studentem střední školy na našem maloměstě. Bylo mi čtrnácte let a navštěvoval jsem třídu 1. A.

Vrátil jsem se po víkendu do školních lavic a před plánovanou hodinou angličtiny jsem si v primitivně vedeném rozhovoru opakoval, kterým činnostem jsem se věnoval o uplynulých dvou dnech. Sparringpartnerem mi byl spolužák Lojza, v čase nynějším slovatný a renomovaný lékař jisté univerzitní nemocnice, tehdy však toliko uhrovitý a vysmátý puberták.

„I was sleeping, reading, learning and chopping wood,“ děl jsem jako první.

(Spal jsem, četl jsem, učil jsem se a štípal dřevo.)

„I was reading, learning and fucking,“ zjednodušil si situaci o jednu činnost Lojza.

(Četl jsem si, učil jsem se a...)

„Fucking?“ optal jsem se s rozpaky. „Co to je, vole, fucking?“

„No fucking, vole. Co by to asi tak bylo?“ odsekl mi Lojza a dál nic neříkal.

Zamručel jsem a nahlédl jsem do příručního slovníku. Slovo fucking v něm ovšem absentovalo.

„Nemáte někdo větší slovník? Potřebuju zjistit, co je to fucking!“ zakřičel jsem do éteru. Dva větší slovníky se brzy našly. Ale klíčové slovo fuck, respektive fucking chybělo. Bylo mi jasné, že mám před sebou nečekanou záhadu, ba přímo zásadní intelektuální výzvu, kterou musím stůj co stůj rozseknout a vypátrat.

„Ty vole, tak mi to řekni, a nedělej drahoty, ať nevypadám jako nevzdělanej blbec!“ dorážel jsem na Lojzu. Odpovědí bylo mlčení a potutelný úsměv.

Se stejným dotazem jsem oslovil i většinu svých spolužáček. Odpovědí bylo jen mlčení či pokrčení ramen. Zklamaně jsem se vrátil ke své lavici, k níž si to právě hasil můj další spolužák, ramenatý kulturista Ludvík.

„Fuck, fucking, fuck off, fuck on. Ty to neznáš?“ povídá.

„Néé!“ zamručel jsem.

„No tak se voptej profesorky, až přijde do hodiny!“ vyzval mě energicky.

„To já si rači někde najdu sám!“ nesouhlasil jsem.

„Neblbni!“ pokračoval vemlouvavě spolužák. „Ty furt marodíš a často tu nejseš. Vona už kdysi říkala, že se k tomu někdy vrátí a celý nám to blíž vysvětlí. Tak to aspoň připomeneš za třídu.“

Potutelný úsměv ostatních spolužáků mě vedl k jisté nedůvěře. Když se ale přidala i děvčata a spolužačka Babeta zašvitořila: „Tak se zeptej tyyy! Ty seš takovej výmluvnej a profesorka tě má ráda. Aspoň se to vyřeší!“, bylo mi jasné, že to udělat musím. Dámám se prostě některá přání neodmítají a muž je z podstaty své bytosti zkrátka tím, kdo někdy musí chtět nechtět převzít vedení a zastat aktivní roli vůdce, leadera, führera anebo duceho. To se má samo sebou. A když ostatní spolužáci nebyli schopni sehrát roli dominantního samce v kolektivu a vyžbrblat před profesorkou drobný dotaz, bylo mi jasné, že nikdo lepší než já se pro tuto roli prostě nenabízí!

„Podívej,“ pokračoval Lojza. „Vona vo tom fakt víckrát mluvila a tohle je možnost, jak nám to dovysvětlit. Ten fucking, to je taková oblíbená činnost naší profesorky. Vona se tomu věnuje docela často a má to ráda. A potěší

jí, když si vo tom bude moc popovídat po čase zase s náma se všema. Bé z toho mít radost!“

„A není ten fucking něco jako meditace?“ napadlo mne, poctivého římského katolíka se silnou kacířskou inklinací k buddhismu a hinduismu. Český národ procházel v devadesátkách, po pádu komunismu, mírnou duchovní renesancí, meditace byla tehdy trendy pojem a vycházely o ní články i celé knihy.

„No jako není to úplně vono, ale seš docela blízko!“ ujistil mě Ludvík.

„No tak jó. Já se vobětuju a zeptám se i za vostatní!“ přítakal jsem, byv beztak už chvíli rozhodnut se obětovat, a ihned po vstupu pedagožky do třídy jsem pozvedl pravačku.

Do místnosti vstoupila štíhlá mladá dáma okolo třicítky, jejíž image poněkud kazily brýle s tlustými obroučky a poněkud archaický účes s natočenými vlasy, který nevypadal ani stylově, ani příliš nezapadal do moderních devadesátek, ovšem k vážné paní profesorce se hodil.

„Paní profesorko, Jonathán se hlásí!“ znělo z prvních lavic, zatímco já seděl až v poslední řadě. Rychle jsem vstal a dál mával pravačkou.

„Tak co potřebuješ?“ optala se angličtinářka a vstřícně se na mne usmála.

„Mám takový jazykový problém,“ začal jsem s vysvětlováním. „Už jsem prohlédl několik slovníků, leč mé pátrání bylo marné. Potřeboval bych, abyste nám, prosím, osvětlila, co znamenají pojmy fuck, fuck you, fucking, fuck off a také fuck on.“

Odpovědí bylo záhadné mlčení.

„Nu,“ dodal jsem si odvahy a pokračoval jsem: „Tady spolužáci mne pověřili, abych se vás na to zeptal jménem celé třídy, že byste se k tomu sama velmi ráda podrobněji vyjádřila a pověděla nám o tom více, abychom byli lépe v obraze.“

Profesorka konsternovaně mlčela, nebyla schopna jediného slova, její tvář rychle procházela různými odstíny rudé, fialové, ale i oranžové barvy a jen občas z dotyčné vypadlo: „No, Jonatháne, já...“ A to bylo vše.

„Tak já ale opravdu nevím, kde to mám zjistit!“ odpověděl jsem upřímně. „Potřebovali bychom někoho zkušeného, kdo nám to nějak prostě a v kostce vysvětlí.“

To už některé dívky propukaly v otevřený smích, zatímco já byl stále zmatenější.

„Nu, spolužáci mi říkali, že jste to sama chtěla už víckrát s námi rozebrat na hodinách angličtiny a že jsme vám to měli upomenout. Akorát

jsem zrovna marodil, tak si to nepamatuji, ale taky bych to rád věděl a nezmeškal něco podstatného. A rovněž mi říkali, že to je nějaká činnost, kterou máte hodně ráda a často se jí věnujete. Je to váš koníček a chtěla byste si o tom s námi detailněji povídat.“

To už se smáli skoro všichni a já chápal, že je cosi v nepořádku.

„Tak co je to ten fucking?“ zeptal jsem se naposledy a zatvářil se mimořádně nešťastně. „Co to znamená?“

„PRRRCÁÁÁ!“ ozvalo se z číchsi úst napříč celou třídou a mně bylo na omytí. Sedl jsem si na židličku, zatímco většina ostatních, včetně profesorky, ještě disciplinovaně stála. Také v mé tváři se počaly proměňovat různé odstíny barev a chtělo se mi urputně někam zmizet a na chvíli neexistovat.

„Tak spolužáci...“, pronesla rezignovaně profesorka. „No já jsem si to myslela hned, že to nebylo z tvé hlavy, Jonatháne Roubičku,“ dodala smířeně, těžce usedla na židličku a dlouze, velmi dlouze zírala mlčky do třídní knihy, zatímco třídou lomcovaly opakované výbuchy smíchu. Zbytek hodiny se pak odehrál za promítání, při kterém naše vyučující sledovala upřeně pouze zeď s promítaným textem a evidentně jevila problém podívat se svým vysměvačným studentům zpříma do očí.

Tato příhoda se stala legendární a v mnoha variantách přežívala ještě léta po mém odchodu z oné střední školy i malé obce, z níž jsem časem přesídlil k univerzitním studiím do matičky Prahy. Každopádně, já, ctnostně vychovaný katolík židovského původu, jemuž bylo i kvůli určitým nešťastným rodinným vybočením až křečovité zdůrazňováno, že sexu se smí věnovat pouze a jedině až po řádné svatbě (abych snad náhodou nedopadl jako moji rodiče), jsem již bezpečně a provždy věděl, co znamená slovo fucking, i co si pravděpodobně dovodit pod pojmy fuck off a fuck on.

A byla mi jasná ještě jedna podstatná věc, protože jsem příliš dobře znal Lojzovu tehdejší úspěšnost u opačného pohlaví. Věděl jsem „na tuty“, že Lojza o víkendu spal, četl a studoval, nicméně neprcal, nýbrž zcela určitě – pouze a jenom – masturboval, což se anglicky neřekne fuck, nýbrž masturbate, anebo lidově: chase the dick. A protože byl člověkem cílevědomým a vytrvale jdoucím za svými metami, nepochybuji o tom, že nejen onen víkend „Lojza was chasing the dick really very very much.“ – A pokud byste mi nyní náhodou nerozuměli, po zralé životní zkušenosti doporučuji, abyste se na ona slůvka neptali své jazykové lektorky či školní učitelky, leč raději využili služeb internetu, který ovšem za našeho dospívání ještě neexistoval. Myslím to s vámi dobře, přátelé a čtenáři moji, a vím, proč to píši...

MILENA HASALOVÁ

První „polanovský literárně-faktický“ laureát

Letošní ročník Ceny Bohumila Polana byl historicky prvním, ve kterém Středisko západočeských spisovatelů oceňovalo literaturu faktu. Oficiálně. Neoficiálně se literatura faktu ve čtvrtstoletí dlouhém polanovském soutěžení samozřejmě objevovala. Protože CO je vlastně ta literatura faktu? Toť otázka, na kterou se mne a nejen mne kolegové, porotci i soutěžící ptali. A ptají se tak nejspíš i čtenáři. Čteme čistá fakta, jejich výklad, nebo čteme příběh? V ideálním případě, čteme-li literaturu faktu od autora zdatného a zodpovědného, čteme příběh čistých informací. Fakta zasazená do kontextu a spojená linkou vyprávění natolik zajímavého, že váháme, nakolik autor či autorka flirtovali s tou kterou múzou.

Aleš Česal, první polanovský literárně-faktický laureát (hned za dvě knihy – Muž bez minulosti a Arigi: letec a hrdina, podnikatel a vynálezce, špión a nacista) je tím ideálním případem. Vypráví lehce, text svobodně plyne, zurčí a šumí – a Aleš Česal je přitom věrný Kleió, múze historiků. Nespekuluje. Neohýbá fakta, nenechává se unést povodňovou vlnou „co by kdyby“, respektuje řečiště informací a mapuje se čtenářem všechny zákuty jejich toku, aniž by ho odkláněl.

Kleió, jak známo, přála však nejen historikům, ale i autorům hrdinských eposů. To je žánr, na který se trochu zapomíná. Hrdinství, čest, dobrodružství – to jsou poněkud vyprázdněné pojmy, které mnohý současný čtenář rád odloží do šuplíčku s cedulkou „bláznivé nápady“. Možná proto, že ztotožnit se s fanfarony a bojovníky s komplikovanou povahou je pro něj těžší, než se vidět v laskavém humoru či každodenních strastech jemnějších charakterů. A identita čtenáře rozhoduje o jeho vkusu – i o tom, koho nazve hrdinou, koho padouchem a koho bláznem. Ovšem právě proto potřebujeme vedle střízlivých příběhů i ty velké, opulentní, vlastní nevšednosti stejně opilé jako opojné. Literatura – ať už jakákoliv – by měla ukazovat všechny odstíny světa, i ty ostré, méně běžné, možná drásající svou abnormalitou.

A jsou třeba vypravěči, kteří se k nim postaví čelem a vykreslí je pravdivě, a proto barvitě. Právě za to Aleši Česalovi letošní Cena Bohumila Polana náleží. Za to, že se nebojí psát neonově.

STANISLAV BUKOVSKÝ

Kdo si začal

Vašík na zahradě u sousedů spatřil asi stejně starého Honzíka. Co čumíš? Oslovil Vašíka Honzík. Já nečumím, ty čumíš. Odušil Vašík. Malej, ještě nejsi zralej. Na to zase Honzík. Vašík: Ty jsi blbeček. Honzík: Ty jsi blbeček. Vašík: Já nejsem blbeček, ty jsi blbeček. Honzík: Kdo to říká ještě víc, ten je blbej jak střevíc. Vašík: Já to na tebe řeknu. Honzík: Žalobníček žaluje, pod postelí maluje. Vašík: Chceš do huby? Honzík: Tak pojď, ty dostaneš do huby. Vašík: Počkej, až tě chytím. Honzík: Ty počkej, až já tě chytím. Vašík: Já už se s tebou nebudu bavit. Honzík: Já s tebou taky nemluvím. Vašík: Jdu domů, už tě nechci ani vidět. Honzík: Tak jdi, já tě taky nechci ani vidět. Vašík na Honzíka vyplázl jazyk a odebral se domů. Honzík se začal nudit a po chvíli odešel domů taky.

Když chlapci povyrostli, nejednou se poprali a často si nevybíravě nadávali. Ale přesto oba zapadli do party kamarádů, protože stáli o to se s nimi zúčastňovat společných her. V partě měli rozhodující slovo starší hoši a ti mladší je museli poslouchat. Když starší dospěli, staršími se stali ti dříve mladší. Venca s Honzou se střídavým úspěchem soupeřili o to, kdo bude mít v partě hlavní slovo. I oni ale nakonec partu opustili. Jako dospělí si oba koupili auto.

Jednou měl Vašek s rodinou naplánováno vyjet si na dovolenou k moři. Ale jaké to bylo překvapení, když ráno našli auto s propíchnutými pneumatikami. Kdo to asi udělal, vrtalo jim v hlavě. Zanedlouho měl zase Honza auto celé tak poškrábané, že muselo jít do laku. Kdo to má na svědomí, se nezjistilo. Udělat to mohl kdokoli.

Nějakou dobu se nic nového nepříhodilo, zdálo se, že takovým záhadám je konec. Pak se ale z ničeho nic stalo opravdové neštěstí. Václav při jízdě v plné rychlosti nezvládl zatáčku a narazil do zdi. Byl na místě mrtev, jeho zranění nebyla slučitelná se životem, konstatoval přivolaný lékař. Při vyšetřování nehody se zjistilo, že autu vypověděly brzdy. Honza se po jisté době dal na pití. Byl živnostníkem a donedávna měl zakázek víc než dost, ale najednou jako když utne, nikdo od něj nic nechtěl. Pil čím dál víc, až mu nakonec došly všechny peníze. Manželka se s ním rozvedla. Chudák skončil jako bezdomovec.

Zhruba ve stejné době ve světě, jako obvykle, propukla jedna z válek. Počátky konfliktu se ztrácely kdesi v nedohlednu. Dokonce to vypadalo, že se mezi protivníky válčí odjakživa, jen občas se mezi nimi uzavře na nějakou dobu příměří, aby se pak mohlo po dozbrojení válečné běsnění opět naplno rozhořet. Vše nasvědčovalo tomu, že se válčit nepřestane, dokud nedojde k úplnému rozvratu jedné či obou válčících stran. Mezinárodní společenství vyzývalo válkou sužované státy k ukončení bojů, ale aby nedošlo k případnému masakru, kdyby jedné straně došly zbraně a střelivo dříve než té druhé, raději spravedlivě oběma dodávalo vše potřebné k obraně před nepřítelem. Jsou jako malé děti, moc se mi nepovedly, pomyslel si Stvořitel.

VHRSTI

Vzduchoplavkyně

Sophie Blanchardová se v roce 1819 stala první ženou, která zahynula při letecké nehodě, když její balón nad Paříží podpálil ohňostroj.

- Vzduchoplavkyně byla manželkou a následovnicí průkopníka balónového létání Jeana-Pierra Blancharda.
- Její muž také zemřel při letu balónem, když dostal infarkt a vypadl z koše.
- Blanchardová provedla více než 60 samostatných letů.
- Několikrát při tom ztratila vědomí, vydržela mrazivé teploty a málem se při havárii utopila.
- Před tragickým letem údajně prohlásila: „Pojďme, tohle bude naposledy.“

STANISLAV BUKOVSKÝ

Básně jedna báseň II.

xxx

Šel jsem na houby
našel jsem houby
protože nerostou
a víme houby
jestli porostou.

xxx

Vídeň Praha Berlín Moskva Brusel
sklidí bouři kdo vítr zasel
tomu kdo se dostal k moci
tomu Bůh byl ku pomoci
vrchnost se má poslouchat
každý ví že je to tak
platí to hlavně pro ty dole
na ně platí hlavně hole.
Na ty dole hole vole.

xxx

Švédské stoly
co mi to děláte
bude mi z vás špatně
švédské stoly
pokoj mi nedáte
dobře nebo špatně
co si dám
to si dám
přece to tam
nenechám.

xxx

Kde nic
tu nic
já nic
já muzikant
nemůžu
za nic.

xxx

Byli jsme a budem
ale už nebudem
čím jsme byli dosud.
To je náš osud.

xxx

Hráli hráli hráli
až je obehráli.
Taky jsme prohráli
ale ještě nedohráli.

xxx

Co bylo bylo
nějak bude
nějak bylo
to by bylo
aby nějak nebylo.
Vždycky nějak bylo.

PEGGY KÝROVÁ

Téma: Desátá hodina odbila, lampa ještě svítila

Mé ubohé mozkové závity

Jsem zvědavá, kdy vyhlásí první téma. Snad brzo. Noc o hodinu kratší a taky ten rozjezd, než člověk nastartuje mozkové závity...

Desátá hodina odbila, lampa ještě svítila... Cože?

Co mám na tohle psát? Jasně že po desátý večer se svítí. V dnešní době. V době Erbenově chodili lidi spát se slepicemi.

To mám psát něco na Erbena?

Ty Svatební košile bych dohromady ještě dala.

Dvě věci tu v krvi leží... Sakra, ne, to je jiná balada.

To je tak, když se při drabblení dívám na detektivku.

Desátá hodina odbila, a lampa ještě svítila... jako ta moje.

Jak je to dál?

Téma: A teď spát

Čekání

Bože, to byl zas den!

Dopoledne důležitá schůzka. Vyjždím pozdě. Stošedesát po dálnici.

Snad neměřili. Dorazím tak tak.

Chci si vypnout mobil. V kapse není. Není ani v té druhé. Kde jsem ho vytrousila? Rozbolela mě hlava. Jednání vnímám jen napůl.

Odpoledne vygruntovat. Zítra má táta pětasedmdesátiny a u nás bude spát teta z Moravy.

Hlava bolí jako střep.

Chce se mi spát.

„Jdi si lehnout,“ říká manžel.

„Nemůžu, čekám na poslední téma. Zítra přece nebudu mít čas psát.“

Téma stále nikde.

Hlava se chce rozskočit.

Dejte mi téma, prosím!

Konečně! Díky!

Píšu. Vkládám.

„Tak a teď spát!“ nakáže manžel.

VHRSTI

Velbloud v boudě IV.

Milostný dopis básníkovi

Miluji vás navždycky,
Jaroslave Vrchlický.

Kariéra

Dřel ve fitku dlouhé roky,
na zeď čmáral kosočtverce.
Teď má svaly jako Rocky,
bude dělat pornoherce.

Hádka v mužském klášteře

– Já mám svaly z oceli,
vy mniši jste trapní.
– Mazej zpátky do cely,
modli se a sklapni!

Dámské holení

Nahmatala v polici
dámský strojek holicí.
Až se roštím proseká,
dá si lahev prosecca.

Malý nákup

K pokladnám překotně pajdám,
v košíku jen čtvrtku chleba.
Ještě jsem chtěl koupit eidam,
už mě to tu ale neba.

Od desíti k pěti

Život od desíti k pěti,
takové je být rodičem.
Jakmile usnou vám děti,
povídáte si o ničem.

Ukončení manželské hádky

Hnůj už na mě nekydej,
radši mi dej orchidej.
Uznej, že ti chytrost chybí,
omluv se za svoje chyby.
Nastav ruce na pouta
a jdi klečet do kouta.

Správná muzika

Když jste stáli na dvorku,
dělala ti Zagorku.
Doma pustil's Beatles
a hned na ní vlítl's.

Levandulová

Její šance klesá k nule,
páchne jako levandule.
Marně na mě své rty špulí,
pokud smrdí levandulí.

Právnička

Zdlouhavě hledala v zákoně,
až našla konečně to správný místo.
Prý se to může i na koně.
S právnickou v posteli máš zkrátka jisto.

Fúze

Po stranické schůzi
došlo k náhlé fúzi.
Poslanec teď zkoumá vnady
členky bezpečnostní rady.
Tak dlouho tam schůzovali,
až úplně zfúzovali.

HELENA FIKAROVÁ

Začátek

Na okně je tapeta interiéru vlaku, obličej unavené holky a ve druhé vrstvě film o sprintujících stromech. Záleží, jestli člověk míhá očima nebo šilhá na to, co má před nosem. Zašilhám na holku v odrazu. Otráveně na ni zakrčím nos a ona mi to oplatí. Po sedmi hodinách sezení už ani jedna nemáme náladu. Když jsem nastupovala do vlaku, svítlo slunce a lidi brouzdali parkem na procházce po obědě. Teď jsou venku jen psi páníčci na posledním venčení, než na noc zalezou do pelechů se svými chlupatými miláčky.

Rozhodnu se zpříjemnit si poslední hodinu třetí svačinou. Vlak se pomalu rozjíždí ze zastávky někde v Horní Dolní, a tak musím trochu přetlačit setrvačnost. Když znovu přibrzdí, naběhnu holeněmi do protější sedačky. Zasyčím bolestí a tříu si bolavé kosti dlaněmi. Až tohle jednou bude vážně pomáhat, budu se divit.

Když se narovná a otočím, stojí proti mně přes sedačku mladý blondák. Sundává si ze zad batoh. „Alles okay?“ zeptá se a ukazuje prstem na moje nohy. „Es geht,“ ukážu rukou a pokrčím rameny na znamení Neuděláš nic. Usměje se a mně se zaklepu kolena. Holeně zapomenuty. Otevře pus, ale nakonec nic neřekne, hodí batoh na polici nad oknem a s pohledem upřeným na mě se sveze do sedačky ve stejném směru jako ta moje.

Taky si sednu. Pak mi dojde, že jsem se zvedla kvůli svačině, a tak znovu vykuknu nad opěradlem a se skálopevným ignorováním jeho očí vytáhnu z batohu housku. On si mě mezitím pohledem maže na chleba, ačkoliv v ruce drží otevřenou knížku. Pohled na ni si dovolím, ale nemám jak poznat, co čte. Zřítím se znovu do sedadla, protočím oči a otevřu si na klíně notebook. U jídla dokoukám vypírářené Fack ju Göhte a dopiju litrovku Coly od bráchy. U závěrečných titulků už mi praská močák, a tak zaklapnu Maca a s předstíraným klidem vyrazím na záchod. Blondatá hlava se zvedne a já se zaculím, jakože To je náhoda, ty jsi tady pořád? To, že jsem měla u filmu chuť zkontrolovat, jestli mi propaluje pohledem sedačku, je vedlejší.

WC na konci vagonu svítí červeně, takže přemluvím svěrače, ať to ještě nevzdávají, a vydám se opačným směrem. Vlak sebou hází ze strany na stranu a dvakrát sebou v uličce málem švihnu. Než se dotrmácím na prázdný záchod, strašně mě svědí zuby. Je mi jasné, že než dojdou z nádraží na kolej, budu muset letět znovu. Když vylezu ze záchoda, ulička je plná cestujících, kteří se chystají vystoupit. Musím chvíli počkat, a tedy si pro-

hlížím, s čím všichni cestují. Od batůžků a batohu přes obří kufry se tu najde všechno až po psaníčko o velikosti pětitisícovky. Slečna má sukni, podpatky a džínku. Asi nejde kilák a půl pěšky jako já.

Dojdu zpátky ke svému místu a začnu sklízet věci do batohu. Když kouknu přes okraj sedačky, pár očí uhne směrem k oknu. Rty se usmějí tomu, že se nechaly oči načapat. Blížíme se do stanice, narazím si čepici a nahodím batoh. Když procházím kolem blondáka s knížkou, usmějeme se na sebe na pozdrav. Pak už si jen stoupnu ke dveřím a vyhlížím nástupiště. V odrazu ve skle vidím, že si něco poznamenal. Vlak zastaví, zmáčknu tlačítko pro výstup a vykročím do studeného večera.

„Entschuldigung,“ ozve se za mnou. No nene. Otočím se. Stojí ve dveřích proti mně a culí se. „Hast du kurz Zeit?“ Jestli já mám čas? No, já jo, ale ty stojíš ve vlaku, kterej se za chvíli rozjede. „Jaa, alle Zeit der Welt,“ řeknu a v duchu se fackuju za ten kýč. Popojdu na kraj nástupiště. Koukám se si z očí do očí. Zeptá se odkud jedu. Vysvětlím, že jsem byla navštívit svého bráchu pod Hamburkem. Zeptám se, odkud razí on. „Halle. Dienst-reise,“ odpoví a služební cestu nechá vyznít jako tu nejzábavnější věc na světě. Kolik lidí by mu to závidělo.

Za chvíli se určitě zavrou dveře, budem na sebe zírat přes sklo a bude to strašně trapný. Všimnu si, že v ruce drží malý bílý papírek. „Was liest du?“ zeptám se ho na četbu jako největší šprt. Začne mi vyprávět o filozofických úvahách od Junga. Ty dveře se musí za vteřinu zavřít, běhá mi hlavou a vůbec se nesoustředím na to, co mi říká, ačkoliv bych dala všechno za to moct si nechat vyprávět o čemkoliv, když do toho bude takhle zapálený. A bude u toho na mě koukat. Prohlásím, že to zní skvěle, a mám chuť vytrhnout mu lístek z ruky.

„Was machst du eigentlich in Görlitz? Wohnst du hier?“ Vysvětlím, že tady nežiju, ale jsem tu na Erasmu na semestr. Ptá se, odkud teda jsem. „Aus Tschechien. Kennst du Pilsen?“ Chvíli kouká. „To si děláš srandu, ne?“ vypadne z něj. Pár vteřin na sebe civíme. „Počkej, cože?“ vyhrknu a nemůžu se přestat smát. „Ty seš... Ty seš taky Čech?“ To už se smějeme oba. „A kam teď jedeš?“ zeptám se. „Zpátky do Čech? To máš ještě hrozně daleko, ne?“ Kroutí hlavou. „Nene, do Zittau. Pracuju tam. Jezdim tuhle trasu relativně často.“ Áha, proto ví, že tady vlak stojí. Natáhne ke mně ruku s lístkem. „Tady je moje číslo. Kdybys měla chuť někdy zajít na svařák, tak dej vědět. Rád tě poznám.“ Culím se sladce jako jahoda na prodejním pultu. „Já bych... Jo, moc ráda. Markéta,“ řeknu a podám mu ruku. „Jiří,“ stiskne mi dlaň.

V tu chvíli začnou pípat dveře. Poodstoupí a nechá mezi nás vjet sklo. Zamává mi a vlak se rozjede. Stojím na místě a procesuju. Pak se podívám na lístek v ruce. Jiri Schneider, 0351 62866376. Přijdu si jak ve filmu. Nasadím kapuci a upaluju domů. Nakonec nejen protože potřebuju čurat.

Musím si rozmyslet, co mu napíšu. Mám se mu ozvat hned? Nebude to vypadat divně? Ale zase když mu napíšu hned, možná bychom se mohli vidět už příští víkend. A zítra nebudu mít čas datlovat mezi přednáškama.

Dojdu na kolej zmrzlá jako německý preclík a v pokoji si zalezu do postele s čajem. Došla jsem k závěru, že ozvat se hned by znamenalo hned na nádraží nebo hned cestou a že počkat tři čtvrtě hodiny už je dostatečný odstup. Na dvacátý pokus sesmolím krátkou zprávu, která mi nezní úplně hloupě. „Ahoj Jirko, ráda jsem tě dneska potkala. Nebudu lhát, čekala jsem, kdy se mezi námi zavřou dveře a odfrčíš do noci. Přeju fajn zbytek cesty a těším se na zprávu. Markét.“ Stejně to zní pitomě. Zadám číslo, přečtu zprávu po sté a odešlu. Odhodím telefon a celá rudá se schovám pod peřinu. Pro začátek to ujde.

Za půl minuty pípne telefon. Že by byl tak nedočkavej? Natáhnu se pro mobil a stáhne se mi žaludek. Otevřu Messages. „Zpráva nemohla být doručena.“ Cože?? Chvilí přemýšlím. Že by předvolba? Někdy to chce 0049, někdy to chce plus. Zadala jsem dvě nuly, tak zkusím druhou variantu. Přepíšu to, znovu přečtu a pošlu. Za pár vteřin mobil zavibruje. Nedoručeno.

Podívám se na internet, jestli jsem nezahladila špatně německou předvolbu. Nebo saskou předvolbu. Pak třikrát zkontroluju celé číslo, tam a zpátky. Ještě čtyřikrát zprávu zkusím poslat. Když se mi to ani jednou nepodaří, mrsknu telefon na postel a nabručená se svezu do křesla s nohama na stole.

Tak tahle sranda skončila rychleji než začala.

STOPY

MARTA ULRYCHOVÁ

Nedožitě devadesátiny Marie Korandové

(4. 2. 1936 – 30. 4. 2024)

O Marii Korandové jsem se na stránkách tohoto časopisu zmínila mnohokrát. Její dílo jsem se snažila rekapitulovat v obsažném článku u příležitosti osmdesátých narozenin (2021/3), spisovatelčin význam jsem posléze znovu připomněla v roce 2024, tentokrát bohužel již v nekrologu (2024/6).

Plzeňská rodačka Marie Korandová byla vzácným typem literáta, který dokázal propojit erudici vědeckého pracovníka s uměleckým nadáním.

Výsledkem však nebyla, jak bychom očekávali, literatura faktu, ale dílo poměrně širokého žánrového rozpětí, počínající kratšími útvary inspirovanými folklórem (pověsti), pokračující reflexemi každodennosti, v níž čerpala především z vlastních vzpomínek, posléze pak vrcholící tvorbou románovou. Své historické romány vytvořené v posledních dvaceti letech věnovala pozapomenutým osobnotem svého regionu – všerubskému doktoru Weiselovi, domažlickému starostovi Antonínu Steidlovi, nýrskému národopisci Josefu Blauovi, ale i osobnostem všeobecně známým – Karlu Klostermannovi, Emilu Škodovi a Josefu Kajetánu Tylovi. Bohužel nedokončen zůstal román o Jindřichu Šimonu Baarovi, který by byl – soudíc tak podle autorčiných plánů – nejen zajímavým vzhledem do životních osudů spisovatele, ale přinesl by i překvapivá, pro mnohé literární historiky a čtenáře zajisté i diskutabilní fakta. Korandová rozhodně nebyla typ ženy – intelektuálky, jíž by byly vzdáleny mateřské povinnosti a obvyklé domácí práce, což bylo ostatně v době, v níž vyrůstala, pro ženu jejího postavení nemožné. Tuto tíhu nesla vždy s pokorou a samozřejmostí. Přesto se ve svých románech vydávala do světa mužů, osobností veřejného života, kteří v něm museli řešit „své“ závažné úkoly. Tento aspekt je zajímavý, neboť tvorba našich současných spisovatelek se soustřeďuje převážně na ženskou problematiku. Bohužel odpověď na otázku, která z tohoto srovnání vyplývá, zůstane nezodpovězena.

Knihy Marie Korandové jsou dnes většinou rozebrané, rozhodně by stálo za úvahu některé z nich pro příští generaci reeditovat.

(NE)KRITICKY

ŠTĚPÁN ŠPÁD

Karnevalový rej Černobílých slov

Dvojsbírka Černobílá slova autorů Tomáše Kůse a Jiřího Posledního je zajímavým edičním, grafickým i literárním počinem. V plzeňském nakladatelství TCF print vyšla v červnu 2025 a nabízí rovným dílem rozdělené vlastní texty i ilustrace (!) obou autorů. Tomáši Kůsovi náleží první polovina, Jiřímu Poslednímu druhá polovina cca osmdesátistránkového svazku, z něž však aspoň třetinu tvoří právě ilustrace – v případě prvního autora kresby a koláže, u druhého poněkud umělečtější rytiny. V obou případech jsou stylově černobílé.

„Sekce“ Tomáše Kůse zaujme okamžitě kreativním přístupem k jazyku i k básnické formě – často totiž používá specifickou formu blízkou sonetu, ale s odlišným počtem veršů ve slokách (4-4-3-4). Společně s postupným

rýmovým schématem (ABCD ABCD), ovšem neuplatňovaným důsledně, tak vytváří pozoruhodný idiosynkratický útvar. Někdy se nechá přitáhnout sonetovou formou, a zároveň toto svoje konání reflektuje: *Co takle poslat k roku exu / jak péefku nějaký sonet?* A o kousek dál: *Žalobníčkům, těm tak vynadám / za čísi zvoraný pětiletý / rám. Tuten sonet bud' poslední.* Zcela charakteristické ovšem je, že posledním sonetem ve sbírce není.

Už z uvedených veršů je vidět, že Kůsova práce s rýmem, veršem, formou a především slovní zásobou je pozoruhodně kreativní. Využívá různé vrstvy jazyka od nespisovných (obecná čeština, nářečí, zdaleka nejen plzeňské). Už úvodní báseň otvírá oponu souvětným názvem „Valpolicella daleko, deset let, víc ne, tak raději nelžu“. Pokračuje podobně nekonvenčně: *S plavou Plavou na Mildův příloh. / Zapáchnu hájič. Tú pasu já! / Nemusím se před nikým hrbít / v gaudiu z jézédé posmívačů.* V průběhu sbírky nenechá čtenáře vypadnout ze střehu neustálým zaváděním různých neologismů, zkratk, značek, jmen, ba i vulgarismů: *H*vno jak tele jdi si změřit do jetele.* Zároveň se ale čtenář nesmí nechat ohromit nebo ukolébat tímto přílivem slov, která někdy vytvářejí mimořádné shluky nebo grafické tvary (*bůmr, vohnus, zwiesel, ourok, ganc, ekl* apod.) a sledovat, že do básní je zakomponováno často i celkem závažné sdělení – obvykle se týká plynutí času, vztahů, ale i politické nebo společenské situace. Také kulturních odkazů je tato část sbírky plná – např. Goethovský (s podtitulem v poznámce pod hvězdičkou – **čí lidovohné ikonické jméno nějakého euroatlantického génia*): *Kam vlez', tam jak šroub zapad', / mával svatým prakem, / ten brizantní chlap s charismatem v euroatlantické / pýše spokojenosti.*

Lyrický subjekt této části se nebere vážně a předstupuje před verše jen občas s notnou dávkou postmoderní nadsázky: *ať jsem terorista, fašoun, exman & nácek! / V omletých rýmech plavu téhle generace, / co z nádher-ných piv chce každou scintat pěnu.* Netřeba říkat, že autorovy rýmy nejsou v žádném případě omleté, naopak – i zde dochází k výrazné aktualizaci (pokud vůbec s rýmy pracuje). Obecně jde o osvěžující a sršatý útvar aktivující naše všemožné schopnosti vnímání, uvažování i porozumění.

Část Jiřího Posledního působí podstatně uměřeněji, skoro minimalisticky – krátké texty ve volném verši často vytěžují jednu metaforu nebo podobný prostředek, mnohem více se zde setkáváme s přírodou a přírodní lyrikou, ale tematika básní je také filosofická (především čas) a místní – autorův život je z velké části spjatý s klášterem Chotěšov a jeho různá zákoutí hrají určitou roli v kompozici některých básní. Formálně celkem „učesaným“ textům často vévodí anafora – opakování začátků celků: *Je to snad něčeho / zárukou? / Že jsem moudrý / Že jsem sečtělý / Že jsem pochopil svět?* Zároveň tento autor mnohem více váhá a méně chrlí – což

není přednost ani nedostatek, vytváří tak poctivý pendant ke Kúsovým veršům. Poslední báseň celé dvojsbírky je jakýmsi fadeoutem, který rovněž vysvětluje titul knihy:

P. S. / Pěťadvacet básní / Pěťadvacet zastavení / abeceda / Černobílých slov

Obečně tak kniha působí jako karnevalový rej, který se spustí bez varování a čtenáře naprosto ohromuje, a postupně slábne, až do vytracena. Čtenář zůstane najednou sám, ale plný dojmů a otázek. Opravdu inspirativní a přes svou nenápadnost velkolepý počín, který rozhodně dokáže vytrhnout z denní komunikační letargie a nabídnout cestu barevnou džunglí slov i poklidnou procházku západem slunce.

LADISLAVA LEDERBUCHOVÁ

Králův New York v Úterní poledne

Literární čas románu Tomáše Krále *Úterní poledne* (Praha: Togga, 2023) je názvem určen velmi nedbale: Časová datace je provokativně rozporuplná – uvedený detail je tak relativní, tak vágní a klade před čtenáře přímo detektivní úkol: poznej, kdy se odehrává vyprávěný příběh, do jakého času jsi pozván, abys byl přítomen vyprávěnému dění. S prostorem příběhu to je méně záhadné – „Přijel jsem do New Yorku v posledních květnových dnech“, říká vypravěč a dává čtenáři nahlédnout do svého deníku hned v úvodu první kapitoly, ale opět zamílčí, o květen kterého roku jde. Že je „úterní poledne“ časem nejen magickým, ale pro hrdinu osudovým, se čtenář včas dozví.

Už zde je však třeba říct, že obrazy postav a situací, jak je hrdina a vypravěč ich-formy vidí a prožívá (včetně obrazu vlastního), jsou plny indicií k vytvoření základní představy časoprostoru, v němž se hrdina nachází. Newyorské prostředí je nasycené dobově aktuální kulturou: hrdinu vítá ohromný plakát s téměř nahou Brigitte Bardot, vedle filmu tam literatura pořád ještě určuje kulturní klima – jsou zmíněna jména Truman Capote, Joseph Heller, Irving Berlin, Lou Reed, prostřednictvím Stepfordských paniček i Ira Levin a další, skrytě se odkazuje i k Williamu Styronovi. Jsou připomínány filmové herecké hvězdy, mj. Michelle Pfeifer a Sidney Poitier. Ocitli jsme se v metropoli pulsující kulturou šedesátých let 20. století. A vypravěč má rád i tehdejší pop music – žánrový koktejl od Franka Sinatry k Paulu Ankovi, Ray Charlesovi, Ennio Morriconemu a Simonu s Garfunkelem. Ve zvláštní příloze románu autor uvádí jmenovitě 34 pop-stars

a názvy jejich písní, z nichž se mnohé staly evergreeny, a řadí se tak k Mozartovu Reguiem a Malé noční hudbě, rovněž tam uvedenými. Muzika natolik prostupuje hrdinův život a vypravěčův styl, že jména skladeb v textu nejenže plní identifikační úlohu v literárním obrazu doby, ale vyjadřují též aktuální citový stav postavy a charakterizují hrdinův prožitek situace (např. Ankova Crazy Love dokonale interpretuje prudce bláznivou, třeštivou zamilovanost hrdiny), revitalizuje a autentizuje vzpomínky na vypravěčovu lásku.

Úspěšný dramatik a scénárista vzpomíná na „nejkrásnější léto svého života“ prožité v newyorském Brooklynu, na dobu, kdy se jako mladík odhodlaný být spisovatelem vydal z malého města amerického Středozápadu do New Yorku, aby ho ovlivnila kulturní atmosféra metropole. Víc ho však ovlivnila dívka bydlící ve stejném domě, láska na první pohled, šířavá touha po milostném spojení, trápivý platonický vztah prožívaný oboustranně jen jako důvěrné přátelství. Hrdina se postupně zmocňuje spisovatelského řemesla a posléze i lásky milované dívky (milostná předehra oddalovaného koitu v obrazu mužského tělesného vzrušení je výsostně poetická). Postupně však odhaluje řadu záhad jejího života: záměnu dvojčat, trvalou otrockou závislost dívky na patologicky agresivním milenci (jeho vlivem nabývala mystické proměny ve „splnutí krásy a hrůzy, krásy a smrti“), její milenecký vztah k třetímu muži, též spisovateli, tajemný vztah ke starci žijícímu v témže domě. Z milostného románu to činí prózu s tajemstvím, s motivy ohrožení a strachu. Láska je nebezpečná věc.

Tomáš Král je básník, autor řady básnických sbírek (*Písně dne a noci, Fragmenty devoluce, Velká náповěda, Hrubost hladiny, Situace v kostce*), a lyrická konfese je mu v patách i v prozaické tvorbě, a to nejen citacemi názvů a úryvků dobových písní, ale i citacemi deníku svého vypravěče, jež si vedl v newyorském létě. Jde o básně či o zápisy bezprostředních zážitků, které mají status básní v próze a které jsou odlišeny od vyprávění typem písma. Střídají se tak lyrické obrazy a jejich epizující komentáře. Králův vypravěč se přiznává, že vypráví „báseň znásilněnou prózou“, že „slova se vzpírala pod rukama, urputně se měnila v báseň“. Celek je kompozičně originální jak touto žánrovou střídou, (v níž vítězí díky lyrice významy atmosféry dějových situací), tak vřazením dopisů, jejichž formálním adresátem je hrdina příběhu lásky, ale vlastně je to čtenář, neboť se teprve z nich opožděně dovídá o něčem, co vypravěč v ději už dříve použil.

Lyricko-epická dualita kompozice, vyprávění obrazně řečeno „zadním stehem“, ohromné množství citačních a parafrázových odkazů do oblasti literatury, filmu a hudby jsou příznačné pro postmodernistickou kompozici. Ta Králova ale slouží obsahu, jenž zachovává víru v lásku jako v hodnotu, která se potvrzuje bolestí a obětí.

VLADIMÍR NOVOTNÝ

Postplzeňský badatel

Kdybychom se v plzeňských kulturních kruzích začali poptávat, koho považují za nejvýznamnějšího vědce a pedagoga spjatého se západočeskou literární bohemistikou, nejspíše by dotazovaní uváděli jen ta jména, která by si vybavili v paměti. Nikoli osobnosti, na něž se pohříchu zapomnělo. Slovy básníkůvými sice platí, že není nad zapomnění, potom však nezbyvá než připomínat. Následující „nominace“ možná vyvolá určité překvapení, leč tentokrát by zvonce měly laskavě a s uznáním zazvonit Vladimíru Štěpánkovi (1917–1991).

Stručně si zopakujme jeho curriculum vitae. Budoucí literární historik se narodil ještě za Rakouska-Uherska v rodině plzeňského důstojníka. Maturoval na reálném gymnáziu v Plzni a pak na Karlově univerzitě v Praze začal studovat latinu, češtinu a němčinu. Po 17. listopadu 1939 se vrátil do svého rodiště a krátce působil jako gymnaziální výpomocný učitel. Když byl postaven mimo službu, našel si zaměstnání, s nímž má zkušenost málokterý literární badatel: pracoval v plzeňské nádražní výtopně. Zakrátko se ale uchýlil jako pedagog na Vysoké průmyslové škole strojnické v Plzni, na níž překvapivě působil až do roku 1950. Hned po válce dokončil svá studia na FF UK a v roce 1949 získal doktorát: nikoli ovšem v Praze, nýbrž na ještě nepřejmenované Masarykově univerzitě v Brně. Vzhledem k letitému Štěpánkovi badatelskému zaměření bychom asi neuhodli, že si jako téma rigorózní práce zvolil pojednání o hořovickém rodáku, opomíjeném prozaikovi a kritikovi Karlu Sezimovi. To už v letech 1948 až 1956 vyučoval i na Vysoké škole pedagogické v Plzni, záhy jako „zástupce docenta“.

Pak už Štěpánek přešel do Prahy, habilitoval se a dvaadvacet let přednášel jako člen katedry české a slovenské literatury na FF UK. Studentstvo ho obdivovalo, leč zloduch české kultury Vítězslav Ržounek ho v roce 1982 s chutí z katedry „vyštípál“. V důchodu externě učil na katedře estetiky a knihovnictví a nikoho zřejmě nenapadlo, že vědec by přece mohl stanout v čele plzeňské bohemistické katedry jako mimořádná vědecká a pedagogická osobnost. Nebo byly tamní košilky bližší než kabáty? Připomeňme, že mladý badatel od roku 1941 publikoval divadelní a literární recenze zprvu v Zpravodaji západních Čech, po roce 1945 mj. v plzeňské Pravdě a v Životě Plzeňska. Se západočeskou metropolí je spjat také badatelův dlouhodobý zájem o dílo J. K. Tyla a o plzeňské divadelní dění.

Plzeňský rodák Vladimír Štěpánek se poté stal arciznalcem našeho písemnictví zvláště v údobí 1830 až 1848 a ve vztahu k předním literaturám evropským. Jeho studie o české obrozenecké literatuře doposud nejsou překonány. Sté výročí jeho narození se opomnělo, nechť tedy zvonce zvoní nyní.

AUTOŘI PLŽE

Stanislav Bukovský (1944 Plzeň) - výtvarník a publicista

Helena Fikarová (1995 Plzeň) - lektorka jazyků, mentální koučka, prozaička, básnířka

Milena Hasalová (1983 Plzeň) - modistka, básnířka

Peggy Kýrová (1970 Plzeň) - referentka, překladatelka, prozaička a publicistka

Ladislava Lederbuchová (1949 Plzeň) - bohemistka, literární kritička

Radovan Lovčí (1977 Plzeň) - historik, redaktor, prozaik a básník, žije v Plasích

Vladimír Novotný (1946 Praha) - bohemista, literární kritik, žije v Chodouni

Štěpán Špád (1975 Klatovy) - pedagog, básník, prozaik, libretista a recenzent

Marta Ulrychová (1952 Plzeň) - etnografka, publicistka

Alena Vávrová (1952 Dolní Žandov) - básnířka, žije ve Františkových Lázních

Vhrsti (1970 Rokycany) - výtvarník, ilustrátor, prozaik, publicista, žije ve Strašicích

V PŘÍŠTÍM ČÍSLE ČTĚTE

Verše z pera Vlasty Špinkové

Železničářskou povídku Jaromíra Starého

Zvonce konce Vladimíra Novotného o Smetanovských dnech v Plzni

TIRÁŽ

Plž – Plzeňský literární život

Ročník XXV. č. 2, únor 2026

Náklad: 230 ks. ISSN 1213-9890

Vydává Knihovna města Plzně, p.o.

Redakce: Jana Horáková,

e-mail: horakovaj@plzen.eu, tel.: 378 038 206

Listy Ason-klubu: Helena Šlesingerová,

e-mail: slesingerova@plzen.eu, tel.: 378 038 200

Knihovna města Plzně, B. Smetany 13,
301 00 Plzeň, www.knihovna.plzen.eu

Číslo 2 sestavila Jana Horáková

Korektury: Vladimír Gardavský

Obálka, grafická úprava a typografie:

Miloslav Krist - ArtKrist

Tisk: MK-tisk, Miroslav Kratochvíl,

Cukrovarská 8, 301 00 Plzeň

Vydávání je povoleno

Ministerstvem kultury ČR

Evidenční číslo periodického tisku:

MK ČR E 13766

Knihovna Plzeň